

กระบวนการออกบัตรประจำตัวประชาชนครั้งแรกของผู้มีสัญชาติไทย (ผู้มีอายุครบ 7 ปีบริบูรณ์) :

กรณีศึกษา สำนักงานเขตบางแค กรุงเทพมหานคร*

The process for issuing the first Thai National Identification Card (Thai ID Card)

to Thai citizens (Age 7 and Above) : A Case Study of BangKhae District Office Bangkok.

วัชรพล รักท่วม¹

Watcharapol Raktuum

6714830078@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการ ปัญหาอุปสรรค และแนวทางในการแก้ไขในการออกบัตรประจำตัวประชาชนครั้งแรกของผู้มีสัญชาติไทย (ผู้มีอายุครบ 7 ปีบริบูรณ์) สำนักงานเขตบางแค โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 6 คน ผลการวิจัยพบว่า (1) กระบวนการออกบัตรประจำตัวประชาชนเป็นไปตามกฎหมายและระเบียบที่กำหนด ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การตรวจสอบเอกสารหลักฐาน การออกคำร้อง การพิจารณาอนุญาต การผลิตบัตร และการจัดเก็บลายนิ้วมือพร้อมมอบบัตรประจำตัวประชาชน (2) ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาด้านความรู้ ความเข้าใจของประชาชน ปัญหาด้านการสื่อสารกับเด็ก (ผู้ขอมีบัตร) ปัญหาด้านการรับรองตัวบุคคล ปัญหาด้านกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำบัตรประจำตัวประชาชน รวมถึงการขาดความรู้และทักษะด้านกฎหมายและระเบียบของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน (3) แนวทางในการแก้ไข ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนการจัดทำบัตรประจำตัวประชาชน การพัฒนาทักษะการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ให้เหมาะสมกับเด็กซึ่งเป็นผู้ขอมีบัตรประจำตัวประชาชน ผู้รับรองยืนยันตัวตนควรเป็นบุคคลในครอบครัว และควรส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ศึกษากฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: กระบวนการ; การขอมีบัตรประจำตัวประชาชนครั้งแรก; ผู้รับรอง

Keywords: Process; first ID card of a Thai people; Certifier

*บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระเรื่อง กระบวนการออกบัตรประจำตัวประชาชนครั้งแรกของผู้มีสัญชาติไทย (ผู้มีอายุครบ 7 ปีบริบูรณ์) กรณีศึกษา สำนักงานเขตบางแค กรุงเทพมหานคร

¹นักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาควิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทนำ

บัตรประจำตัวประชาชนเป็นเอกสารราชการที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของผู้มีสัญชาติไทย เนื่องจากใช้เป็นหลักฐานแสดงตนในการติดต่อทำธุรกรรมต่าง ๆ ทั้งกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงการใช้สิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายในด้านต่าง ๆ เช่น การทำนิติกรรมสัญญา การเลือกตั้ง รวมถึงเป็นเอกสารประกอบการทำเอกสารสำคัญอื่น ๆ เช่น หนังสือเดินทางหรือใบอนุญาตขับขี่ หากไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน อาจก่อให้เกิดข้อจำกัดในการเข้าถึงสิทธิและบริการสาธารณะของรัฐ การจัดทำเอกสารเพื่อยืนยันตัวตนของคนไทยมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง โดยมีต้นกำเนิดจาก หนังสือเดินทางสำหรับราษฎร ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 ต่อมารัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พุทธศักราช 2486 ขึ้นใช้เป็นครั้งแรก และมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายอย่างต่อเนื่องให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการบริหารราชการที่มีการเปลี่ยนแปลงไป รวมถึงการพัฒนาระบบทะเบียนราษฎรและการกำหนดเลขประจำตัวประชาชน 13 หลัก ครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2526 เพื่อให้การบริหารจัดการข้อมูลประชากรของรัฐมีความเป็นระบบและได้มาตรฐาน จุดเปลี่ยนแปลงที่สำคัญเกิดขึ้นเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2554 ซึ่งกำหนดให้ผู้มีสัญชาติไทยอายุตั้งแต่ 7 ปีบริบูรณ์ และมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน ต้องมีบัตรประจำตัวประชาชน เป็นการขยายฐานผู้มีหน้าที่ต้องมีบัตรครั้งแรกจากเดิมอายุ 15 ปีบริบูรณ์ เป็น 7 ปีบริบูรณ์ มีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองสิทธิเด็กตามกฎหมายว่าด้วยสิทธิเด็ก โดยมุ่งให้รัฐสามารถรับรองสถานะและตัวตนของเด็กได้อย่างชัดเจน ป้องกันปัญหาการสวมสิทธิ การค้ามนุษย์ และอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงบริการสาธารณะด้านการศึกษาและการติดต่อราชการ อย่างไรก็ตาม การนำนโยบายดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะการออกบัตรประจำตัวประชาชนครั้งแรกให้แก่เด็กอายุครบ 7 ปีบริบูรณ์ ยังพบปัญหาและอุปสรรคหลายประการ เนื่องจากไม่มีฐานข้อมูลภาพใบหน้าและลายนิ้วมือจัดเก็บในฐานข้อมูลมาก่อนเพื่อที่จะใช้ในการยืนยันตัวตนได้ จึงต้องอาศัยเอกสารหลักฐานทางทะเบียนและพยานบุคคลเป็นหลัก ทำให้กระบวนการตรวจสอบมีความซับซ้อน ต้องใช้ดุลพินิจสูงในการพิจารณาอนุญาต และมีความเสี่ยงต่อการทุจริตหรือการสวมสิทธิ นอกจากนี้ ผู้ปกครองบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนและเอกสารที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งเด็กในช่วงอายุ 7 ปีบริบูรณ์ยังมีข้อจำกัดด้านการสื่อสาร ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่

ฝ่ายทะเบียน สำนักงานเขตบางแค กรุงเทพมหานคร เป็นหน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่นในเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีความหนาแน่นของประชากรและความหลากหลายทางสังคมสูง มีประชากรราว 200,000 กว่าคน ที่มีชื่อตามทะเบียนบ้าน ยังไม่รวมกับประชากรแฝง มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินการทะเบียนราษฎร ทะเบียนบัตรประจำตัวประชาชน ทะเบียนทั่วไป และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการออกบัตรประจำตัวประชาชนครั้งแรกให้แก่เด็กอายุครบ 7 ปีบริบูรณ์ มีกระบวนการขั้นตอนในการตรวจสอบหลักฐาน การตรวจสอบเอกสารทางการทะเบียนหรือเอกสารอื่น ๆ พบปัญหาต่าง ๆ เช่น ผู้ปกครองยังไม่เข้าใจกระบวนการขั้นตอนการขอมีบัตรประจำตัวประชาชน เจ้าหน้าที่ขาดเทคนิคการสื่อสารและสอบถามข้อมูลจากเด็ก การประเมินความน่าเชื่อถือของบุคคลรับรองในกรณีที่ไม่ได้อยู่กับบิดามารดา ช่องว่างดังกล่าวอาจนำไปสู่ความผิดพลาดและการทุจริต และเกิดความไม่พึงพอใจของประชาชนผู้รับบริการ ได้

การศึกษานี้จะทำให้ทราบถึงกระบวนการ ปัญหาอุปสรรค และแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการออกบัตรประจำตัวประชาชนครั้งแรกของผู้มีสัญชาติไทย (ผู้มีอายุครบ 7 ปีบริบูรณ์) กรณีศึกษา สำนักงานเขตบางแค กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยเลือกใช้วิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการวิจัยเอกสาร และการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยลงพื้นที่ สัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งพิจารณาจากบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการออกบัตรประจำตัวประชาชน จำนวน 6 คน ด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

ผลการวิจัย

สรุปผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 กระบวนการออกบัตรประจำตัวประชาชนครั้งแรกของผู้มีสัญชาติไทย (ผู้มีอายุครบ 7 ปีบริบูรณ์) สำนักงานเขตบางแค จำแนก ออกเป็น 5 กระบวนการ ดังนี้

กระบวนการที่ 1 การตรวจสอบเอกสารหลักฐาน

ขั้นตอนนี้เป็นการตรวจสอบเอกสารสูติบัตรหรือหลักฐานอื่น ๆ ที่ทางราชการออกให้ ที่บิดามารดา หรือผู้ปกครองนำมาแสดงเพื่อประกอบการทำบัตรครั้งแรกโดยตรวจสอบจากฐานข้อมูลทะเบียนราษฎรว่า ถูกต้องตรงกันหรือไม่ ต่อมาตรวจสอบบุคคลที่รับรองโดยควรจะเป็นบิดาหรือมารดาตามที่ระบุไว้ในสูติบัตร หรือเป็นผู้ปกครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก ในกรณีบิดาหรือมารดาเสียชีวิตไปแล้วหรือไม่ได้อาศัยอยู่ ด้วยกันกับเด็กจะเรียกเจ้าบ้านตามที่อยู่ผู้มีบัตรมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านนั้น หรือญาติที่เกี่ยวข้องทางสายเลือด เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นต้น ดังคำอธิบายของผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 (2569) ดังนี้

“...กระบวนการออกบัตรประจำตัวประชาชน กระบวนการแรก ได้แก่ การตรวจสอบเอกสารและ พยานบุคคลผู้รับรองรวมถึงความถูกต้องของรายการในกรณีการขอมีบัตรประจำตัวประชาชนเป็นครั้งแรก โดยคุณสมบัติของผู้ที่จะทำบัตรครั้งแรก ต้องมีคุณสมบัติดังนี้ คือเป็นบุคคลมีสัญชาติไทย มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน และอายุตั้งแต่ 7 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ซึ่งจะต้องตรวจสอบอายุ ที่อยู่ ของผู้มีบัตรในฐานข้อมูลปัจจุบัน และตรวจสอบ สูติบัตรฉบับจริงที่นำมาประกอบการพิจารณา รวมถึงตรวจสอบผู้ให้การรับรอง ซึ่งจะเป็นบิดาหรือมารดา ผู้ปกครอง หรือเจ้าบ้าน รวมถึงญาติทางสายเลือด เพื่อยืนยันว่าผู้มีบัตรเป็นเจ้าของรายการที่แท้จริง...”

หลังจากตรวจสอบเอกสารหลักฐานเรียบร้อยแล้ว จะเป็นขั้นตอนสอบถามข้อมูลของผู้มีบัตรครั้งแรก ซึ่งก็คือเด็กอายุ 7 ปีบริบูรณ์และผู้รับรองที่พามาทำบัตร โดยคำถามจะเป็นคำถามพื้นฐานเพื่อยืนยันการเป็น เจ้าของรายการจริง

“...เจ้าหน้าที่จะสอบถามข้อมูลเบื้องต้นเช่น ชื่อนามสกุล วันเดือนปีเกิด อายุ ชื่อบิดา ชื่อมารดา จำนวนพี่น้อง พักอาศัยอยู่กับใคร ชื่อโรงเรียน เรียนอยู่ชั้นไหน สามารถเขียนชื่อนามสกุลตนเองได้หรือไม่ เพื่อยืนยันว่าเป็นเจ้าของรายการที่แท้จริง ต่อมาเจ้าหน้าที่ที่ตรวจสอบเอกสารหลักฐานจะดำเนินการสอบถามผู้รับรอง ได้แก่ บิดาหรือมารดาตามที่ระบุไว้ในสูติบัตร หรือเป็นผู้ปกครอง หรือเจ้าบ้าน หรือญาติที่เกี่ยวข้องทางสายเลือด เกี่ยวกับประวัติส่วนตัว ความเกี่ยวข้องกับผู้ขอทำบัตร พร้อมทั้งตรวจสอบบัตรประจำตัวประชาชนของบิดา หรือมารดาตามที่ระบุไว้ในสูติบัตร หรือเป็นผู้ปกครอง หรือเจ้าบ้านหรือญาติที่เกี่ยวข้องทางสายเลือด ตามที่ปรากฏในสูติบัตร หรือ เอกสารราชการอื่นที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งมีการตรวจสอบภาพใบหน้าจากระบบบัตร ประจำตัวประชาชน ว่าเป็นเจ้าของรายการที่แท้จริงหรือไม่...” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, 2569)

และเมื่อพบว่าเป็นบุคคลเดียวกันตามเอกสารที่นำมาแสดง ก็จะรวบรวมเอกสารต่าง ๆ พร้อมแนบ บัตรลำดับคิวในการจัดพิมพ์บัตรการขอมีบัตรประจำตัวประชาชนหรือบ.ป.1 ต่อไป

กระบวนการตรวจสอบเอกสารหลักฐานคือขั้นตอนการเรียกเอกสารสำหรับประกอบการทำบัตรประจำตัวประชาชนครั้งแรกของผู้มีอายุครบ 7 ปีบริบูรณ์ และสอบถามข้อมูลของผู้ขอมีบัตรและผู้รับรองเพื่อเขียนยืนยันตัวบุคคล

กระบวนการที่ 2 การออกคำร้อง บป.1

กระบวนการออกคำร้อง บป.1 มีขั้นตอนดังนี้ (1) เลือกนายทะเบียน คือ พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ลงนามในการอนุญาตให้ทำบัตรและตรวจสอบเอกสารอีกครั้งว่าเอกสารถูกต้องตรงกับรายการที่ปรากฏในฐานข้อมูลระบบการทะเบียนราษฎร (2) การจัดเก็บภาพถ่ายผู้มีบัตร โดยจัดเก็บผ่านกล้องดิจิทัลที่เชื่อมต่อกับระบบคอมพิวเตอร์ และให้ผู้ขอมีบัตรยืนในตำแหน่งมาตรวัดส่วนสูงที่กำหนด และจัดเก็บภาพถ่ายให้อยู่จุดกึ่งกลางของกรอบภาพถ่าย ให้มีลักษณะใบหน้าตรง ไม่สวมหมวกหรือผ้าโพกศีรษะเว้น แต่ผู้นับถือศาสนาอิสลาม ไม่สวมแว่นตา แต่สามารถสวมแว่นลักษณะที่ไม่มีกรอบเลนส์หรือกรอบเลนส์ ลักษณะใสได้ ผมไม่ปิดบังคิ้ว (3) จัดเก็บลายนิ้วมือของผู้ขอมีบัตรผ่านเครื่องสแกนลายนิ้วมือโดยใช้นิ้วหัวแม่มือข้างซ้ายและข้างขวา จำนวน 2 นิ้ว กรณีไม่พบว่ามีนิ้วหัวแม่มือ ก็จะดำเนินการวิธีการตามกฎหมาย ในการจัดพิมพ์ลายนิ้วมือ คือ ให้พิมพ์ลายนิ้วมือ นิ้วชี้ นิ้วกลาง นิ้วนาง หรือนิ้วก้อย ของมือแต่ละข้างตามลำดับ จำนวน 2 นิ้ว หากกรณีไม่พบนิ้วมือทั้ง 2 ข้าง ให้ระบุในการจัดเก็บลายพิมพ์นิ้วมือว่าไม่มีมือ (4) จัดพิมพ์คำร้องการขอมีบัตรประจำตัวประชาชน ซึ่งกรณีการขอมีบัตรครั้งแรกนั้น ระบบจะแสดงหน้าต่างให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้อนุญาตให้บัตรประจำตัวประชาชน ต้องพิมพ์ลายนิ้วมือของตนเองยืนยันอีกชั้นหนึ่ง เพื่อยืนยันว่าเจ้าหน้าที่ผู้อนุญาตได้พิจารณาอนุญาตจริง เพื่อป้องกันการปลอมแปลงลายมือชื่อของพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยที่เจ้าหน้าที่ผู้อนุญาตไม่ได้พิจารณาอนุญาตจริง (5) ตรวจสอบชื่อ-สกุลภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยจัดพิมพ์ชื่อ-สกุล ภาษาอังกฤษลงในระบบ หากเคยทำหนังสือเดินทางประเทศไทยแล้ว ในระบบจะมีให้เลือกภาษาอังกฤษตามหนังสือเดินทาง แล้วเลือกประเภทการขอมีบัตร เป็น “การขอมีบัตร” ประเภท “ขอมีบัตรครั้งแรก” และพิมพ์รายการในช่องบันทึกเพิ่มเติม (6) กรอกข้อมูลเอกสารประกอบการขอมีบัตร พิมพ์ชื่อ-สกุล เลขประจำตัวประชาชนของบุคคลรับรอง พร้อมระบุความสัมพันธ์กับผู้ขอมีบัตร (7) เลือกเจ้าหน้าที่ผู้พิมพ์บัตร และกดบันทึกข้อมูล (8) พิมพ์เอกสารคำร้องขอมีบัตรประจำตัวประชาชน บ.ป.1 (9) พิมพ์บันทึกผู้ให้การรับรอง โดยการกรอกข้อมูลเลขบัตรประชาชนของผู้รับรองในเมนูการพิมพ์รายการผู้รับรองพร้อมกับระบุอาชีพ และความสัมพันธ์กับผู้ขอมีบัตรของผู้ให้การรับรอง (10) เจ้าหน้าที่จัดทำคำร้องการขอมีบัตรประชาชน บ.ป. 1 ลงนามในเอกสารช่อง ผู้จัดทำคำร้อง และผู้บันทึกในเอกสารผู้ให้การรับรอง พร้อมแนะนำให้ผู้ขอมีบัตรและบุคคลรับรองนำคำร้องขอมีบัตรประชาชน บ.ป.1 ไปยื่นให้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ในช่องบริการที่กำหนดไว้ในลำดับถัดไป ดังคำอธิบายของผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 (2569) ดังนี้

“...หลังจากพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ตรวจสอบเอกสารหลักฐานพร้อมทั้งสอบถามข้อมูลของผู้ขอมีบัตรและผู้รับรองแล้ว กระบวนการต่อมาคือ การออกคำร้อง บป.1 ซึ่งมีขั้นตอนคร่าว ๆ คือ จัดเก็บภาพถ่ายในฐานข้อมูล โดยให้มีลักษณะใบหน้าตรง ไม่สวมหมวกหรือผ้าโพกศีรษะเว้น แต่ผู้นับถือศาสนาอิสลาม ไม่สวมแว่นตา แต่สามารถสวมแว่นลักษณะที่ไม่มีกรอบเลนส์หรือกรอบเลนส์ ลักษณะใสได้ ผมไม่ปิดบังคิ้ว ต่อมาจึงจัดเก็บลายนิ้วมือโดยใช้นิ้วหัวแม่มือข้างซ้ายและข้างขวา จำนวน 2 นิ้ว วางพร้อมกันที่เครื่องสแกนลายนิ้วมือ หลังจากนั้นก็พิมพ์ข้อมูลส่วนตัว เข้าในระบบเพื่อจัดเก็บข้อมูลต่อไป...”

และสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า “...การทำบัตรครั้งแรกนั้น หลังจากที่พิมพ์ข้อมูลลงในระบบฐานข้อมูลแล้ว ก่อนที่จะกดบันทึก ต้องให้พนักงานเจ้าหน้าที่สแกนนิ้วของตนเองเพื่อยืนยันการพิจารณาอนุญาตจริง ไม่อย่างนั้นจะไม่สามารถบันทึกข้อมูลต่อไปได้...” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, 2569)

กระบวนการที่ 3 การพิจารณาอนุญาต

กระบวนการพิจารณาอนุญาตเป็นอำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ 1497/2561 เรื่อง แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ ที่กำหนดให้ผู้มีตำแหน่งผู้อำนวยการเขต ผู้ช่วยผู้อำนวยการเขต หัวหน้าฝ่ายทะเบียน และเจ้าพนักงานปกครองที่ปฏิบัติงานในฝ่ายทะเบียนเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งเมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ รับเอกสารคำร้องขอมีบัตรประชาชน บ.ป.1 แล้ว จะดำเนินการตรวจสอบข้อมูล พร้อมทั้งสอบสวนบุคคลให้การรับรองอีกครั้ง หากเป็นที่ยุติและยืนยันว่าผู้ยื่นคำร้องขอมีบัตรประจำตัวประชาชนเป็นเจ้าของรายการตรงกับฐานข้อมูลทางการทะเบียนราษฎร พนักงานเจ้าหน้าที่จะให้ผู้ขอมีบัตร ลงชื่อ-สกุล บนเอกสารในตำแหน่งที่กำหนด และให้บุคคลรับรอง ลงชื่อให้บันทึกให้การรับรองบุคคลบนเอกสารในตำแหน่งที่กำหนด ซึ่งจะต้องเป็นการลงลายมือชื่อต่อหน้าพนักงานเจ้าหน้าที่เท่านั้น จากนั้นพนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบความครบถ้วนในการลงนามในเอกสาร ดำเนินการประทับตราอนุญาตพร้อมกับลงนามในคำร้องขอมีบัตรประชาชน บ.ป.1 และลงนามในบันทึกให้การรับรองบุคคลในฐานะผู้สอบสวน แล้วส่งต่อไปยังกระบวนการผลิตบัตร ดังคำอธิบายดังนี้

“...หลังจากที่พิมพ์แบบ บ.ป.1 เสร็จแล้ว ขั้นตอนต่อไปก็คือการพิจารณาอนุญาต โดยจะตรวจสอบข้อมูล และสอบสวนบุคคลให้การรับรองอีกครั้ง เพื่อยืนยันข้อมูลและการเป็นเจ้าของรายการจริง...” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, 2569)

ทั้งนี้กรณีที่ผู้รับรองมิได้เป็นบิดาหรือมารดา หรือ ผู้ปกครองตามคำสั่งศาล หรือไม่ได้มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดกับผู้ขอมีบัตร จะต้องดำเนินการตามมาตรการป้องกันการทุจริตสวมบัตรประจำตัวประชาชน 13 กรณี ตามหนังสือจากกรมการปกครอง เรื่อง มาตรการในการป้องกันการทุจริตสวมตัวทำบัตรประจำตัวประชาชน กล่าวคือพนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องดำเนินการเสนอคำร้องการขอมีบัตรประชาชน บ.ป.1 ไปยังผู้บังคับบัญชา ระดับหัวหน้าฝ่ายทะเบียนหรือรักษาการหัวหน้าฝ่ายทะเบียน ผู้ช่วยผู้อำนวยการเขต หรือ ผู้อำนวยการเขต แล้วแต่กรณี เพื่อให้ความเห็นการพิจารณาว่าเห็นควรดำเนินการพิจารณาอนุญาตหรือไม่ ซึ่งเป็นการตรวจสอบอีกชั้นหนึ่ง เป็นไปตามเจตนารมณ์ของมาตรการป้องกันการทุจริตการสวมบัตรประจำตัวประชาชน ดังคำอธิบาย ดังนี้

“...เมื่อผู้ที่มีรับรองการทำบัตรไม่ใช่บิดามารดา ต้องเสนอความเห็นเสนอความเห็นให้หัวหน้าฝ่ายทะเบียน หรือรักษาการหัวหน้าฝ่ายทะเบียน ผู้ช่วยผู้อำนวยการเขต หรือ ผู้อำนวยการเขต พิจารณาอีกครั้งหนึ่ง เพื่อเป็นการป้องกันการทุจริตสวมบัตรประจำตัวประชาชน...” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, 2569)

กระบวนการพิจารณาอนุญาต เป็นขั้นตอนสำคัญในกระบวนการทำบัตรประชาชน พนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องพิจารณาด้วยความรอบคอบ เนื่องจากการทำบัตรประชาชนครั้งแรกนั้น ยังไม่มีฐานข้อมูลภาพใบหน้า และลายนิ้วมือในระบบ ทำให้ไม่สามารถเปรียบเทียบได้ หากผู้ที่มีรับรองไม่ใช่บิดามารดา ต้องเสนอความเห็นให้ผู้มีอำนาจอีกชั้นหนึ่ง ตามมาตรการการป้องกันการทุจริตการสวมบัตรประจำตัวประชาชน

กระบวนการที่ 4 ผลิตบัตรประจำตัวประชาชน

กระบวนการผลิตบัตรประจำตัวประชาชน หลังจากได้รับคำร้อง บ.ป. 1 ที่พนักงานเจ้าหน้าที่ลงนามแล้ว เจ้าหน้าที่ประจำจุดผลิตบัตรจะต้องตรงกับชื่อผู้ผลิตบัตรที่ระบุอยู่ในคำร้องขอมีบัตรประชาชน มิเช่นนั้นจะไม่สามารถดำเนินการผลิตบัตรประชาชนได้ และเจ้าหน้าที่จะดำเนินการลงนามในช่องเจ้าหน้าที่ผู้พิมพ์บัตร และกรอกข้อมูล เลขรหัสกำกับบัตรที่ได้รับ ลงนามช่องรหัสกำกับบัตรบนคำร้องขอมีบัตรประชาชน บ.ป.1 จากนั้นดำเนินการสแกนคำร้องฯ สูติบัตร เอกสารอื่น ๆ ที่นำมาแสดง เช่น ใบเปลี่ยนชื่อ ใบเปลี่ยนชื่อสกุล หนังสือเดินทาง เป็นต้น พร้อมทั้งสแกนบันทึกให้การรับรองบุคคลพร้อมด้วยบัตรประชาชนของผู้ให้การรับรองลงระบบ เมื่อดำเนินการสแกนเอกสารเรียบร้อยแล้ว ระบบจะเข้าสู่กระบวนการจัดพิมพ์บัตรประจำตัวประชาชน เครื่องผลิตบัตรประชาชน จะพิมพ์บัตรประชาชนที่ได้จัดเรียงรหัสกำกับบัตรไว้อย่างเป็นลำดับเข้าไปเพื่ออ่านเลข IC Chip ซึ่งจะต้อง

ตรงกันกับเลขรหัสกำกับบัตรที่เจ้าหน้าที่ได้กรอกไว้ในคำร้อง กรณีเลขกำกับบัตรไม่ตรงกัน เจ้าหน้าที่จะต้องตรวจสอบข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นและดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้อง ดังคำอธิบายดังนี้

“...ขั้นตอนการผลิตบัตรประชาชน เป็นขั้นตอนที่สำคัญ โดยจะต้องแสกนเอกสารประกอบการขอมีบัตรเข้าไปในระบบให้ครบถ้วน เพื่อที่จะใช้เป็นข้อมูลในการทำบัตรครั้งต่อไป ต่อมาต้องตรวจสอบเลขรหัสกำกับบัตรที่อยู่ด้านหลังบัตรให้ตรงกับคำร้องใบข.ป.1...” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6, 2569)

เมื่อเครื่องผลิตบัตรอ่าน IC Chip แล้ว จะเข้าไปสู่การพิมพ์ข้อมูลลงบนบัตร และเคลือบบัตรด้วยวัสดุพิเศษเพื่อป้องกันการปลอมแปลง ซึ่งจะใช้เวลาในการผลิตบัตรประมาณ 2-3 นาที เมื่อบัตรถูกผลิตเรียบร้อยแล้ว เจ้าหน้าที่จะตรวจสอบบัตรประชาชนที่ผลิตออกมาอีกครั้งว่ามีความสมบูรณ์หรือไม่ก่อนเข้าสู่กระบวนการต่อไป หากบัตรไม่สมบูรณ์จะดำเนินการพิมพ์ซ้ำเพื่อให้ได้บัตรที่สมบูรณ์ก่อนเข้าสู่กระบวนการต่อไป

กระบวนการผลิตบัตรประจำตัวประชาชน เป็นขั้นตอนการผลิตบัตรฯ โดยเจ้าหน้าที่ประจำจุดต้องแสกนเอกสารเข้าระบบก่อนที่จะผลิตบัตรฯ และต้องตรวจสอบเลขรหัสกำกับบัตรให้ตรงกันกับเลขรหัสกำกับบัตรที่เจ้าหน้าที่ได้กรอกไว้ในคำร้อง พร้อมทั้งตรวจสอบความสมบูรณ์ของบัตรฯ

กระบวนการที่ 5 จัดเก็บลายนิ้วมือลง IC Chip และมอบบัตรประชาชน

กระบวนการจัดเก็บลายนิ้วมือลง IC Chip และมอบบัตรประชาชน พบว่า ในกระบวนการนี้เจ้าหน้าที่จะเสียบบัตรประชาชนที่ผลิตออกมาสมบูรณ์เรียบร้อยแล้ว เข้ากับเครื่องอ่านบัตรประชาชน เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพการใช้งานของ IC Chip หากใช้งานได้ก็จะปรากฏข้อมูลเจ้าของรายการบัตรประชาชน จากนั้นเจ้าหน้าที่แจ้งจัดเก็บลายนิ้วมือลง IC Chip โดยเริ่มจากการจัดเก็บลายนิ้วมือนิ้วชี้มือด้านขวาเป็นอันดับแรก และจะดำเนินการจัดเก็บลายนิ้วมือนิ้วชี้มือด้านซ้ายในลำดับถัดไป กรณีไม่พบว่ามีนิ้วหัวชี้ให้พิมพ์ลายนิ้วมือนิ้วกลาง นิ้วนาง หรือนิ้วก้อย ของมือแต่ละข้างตามลำดับ จำนวน 2 นิ้ว หากกรณีไม่พบนิ้วมือทั้งสอง 2 ข้างไม่ต้องจัดเก็บลายนิ้วมือ ซึ่งดำเนินการตามวิธีการที่กฎกระทรวงได้กำหนด ดังคำอธิบายดังนี้

“...หลังจากที่ผลิตบัตรประชาชนแล้ว จะนำบัตรมาเข้าเครื่องอ่านบัตร เพื่อตรวจสอบ IC Chip หากใช้งานไม่ได้ก็จะเก็บจัดเก็บลายนิ้วมือนิ้วชี้มือด้านขวาและด้านซ้ายตามลำดับ โดยต้องให้จัดเก็บโดยวางนิ้วให้ดีไม่อย่างนั้นต่อไปอาจเกิดปัญหาในการยืนยันตัวตนได้...” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6, 2569)

เมื่อจัดเก็บลายนิ้วมือเรียบร้อยแล้ว เจ้าหน้าที่จะดำเนินการตรวจสอบ ความสมบูรณ์ของบัตรอีกครั้งก่อนส่งมอบให้กับผู้ขอมีบัตรต่อไป

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ปัญหาอุปสรรคการออกบัตรประจำตัวประชาชนครั้งแรกของผู้มีสัญชาติไทย (ผู้มีอายุครบ 7 ปีบริบูรณ์) สำนักงานเขตบางแค มีดังนี้

1.ปัญหาด้านความรู้ความเข้าใจของประชาชน พบว่า ประชาชนไม่เข้าใจกฎหมายและระเบียบในการขอมีบัตรประจำตัวประชาชนของประชาชน เช่น การเตรียมเอกสารมายืนยันข้อมูลเพื่อประกอบการทำบัตรประจำตัวประชาชนครั้งแรกมาไม่ครบ ทำให้เจ้าหน้าที่ต้องใช้เวลาในการค้นหาเอกสารของผู้ยื่นคำร้องขอมีบัตรครั้งแรกในระบบเพื่อตรวจสอบข้อมูล อาจส่งผลกระทบต่อระยะเวลาในการให้บริการนานขึ้น รวมถึงอาจเกิดความผิดพลาดในการจัดทำบัตรประจำตัวประชาชนได้ ปัญหาการขอมีบัตรประชาชนขอมีบัตรประจำตัวประชาชนเกินระยะที่กฎหมายกำหนด เช่น การขอมีบัตรครั้งแรกเกินอายุ 15 ปีบริบูรณ์ ทำให้ระบบไม่อนุญาตให้ทำบัตร ต้องใช้อำนาจของผู้อำนวยความสะดวกเขตเป็นผู้อนุมัติ ส่งผลทำให้ไม่สามารถทำบัตรประชาชนครั้งแรกจบในวันเดียว จะต้องมีการนัดหมายล่วงหน้าเพื่อสอบถาม และขออนุมัติผู้อำนวยการเขตเพื่อเปิดระบบให้อนุญาตให้ทำบัตร ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 (2569) ที่ว่า

“...ผู้ปกครองบางราย หลังจากที่บุตรเกิด ได้มีการเปลี่ยนชื่อ-สกุลของบุตรก่อนที่จะพาทำบัตรครั้งแรก หรือบิดามารดามีการเปลี่ยนชื่อ-สกุลภายหลัง ทำให้ไม่ตรงกับสูติบัตรที่นำมาแสดง และไม่ได้นำเอกสารดังกล่าวมาแสดงต่อเจ้าหน้าที่ เนื่องจากให้เหตุผลว่า ดูในกฎแล้วใช้แค่นี้ หรือสอบถามแพทย์แล้วใช้แค่นี้ ทำให้เกิดความล่าช้าในการให้บริการ เพราะต้องในการตรวจสอบข้อมูลจากฐานข้อมูลทะเบียนราษฎรและฐานข้อมูลบัตรประจำตัวประชาชน...”

2.ปัญหาด้านการสื่อสารกับเด็ก (ผู้ขอมีบัตร) พบว่า เด็กอายุ 7 ปี บางรายยังไม่สามารถจะสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ไม่ตอบคำถามเจ้าหน้าที่ พูดเสียงเบา หรือไม่ทราบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับตนเอง ผู้ปกครองมักตอบคำถามแทนเด็ก ทำให้เจ้าหน้าที่ตรวจสอบตัวตนเด็กได้ยากขึ้น เจ้าหน้าที่ไม่มั่นใจว่าใช่เจ้าของรายการที่แท้จริงหรือไม่ ซึ่งเป็นช่องโหว่ให้เกิดการสวมตัวทำบัตรได้ ส่งผลต่อกระบวนการในการออกบัตรประจำตัวประชาชนเกิดความล่าช้า และส่งผลให้การบริการประชาชนในลำดับถัดไปต้องรอในระยะเวลาที่นานขึ้น ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 (2569) ที่ว่า

“...ปัญหาที่พบคือเด็กบางคน ไม่กล้าพูดกับเจ้าหน้าที่ ไม่ตอบคำถามเจ้าหน้าที่ ทำให้ไม่ได้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็ก ซึ่งอาจจะส่งผลต่อการให้บริการในรายถัดไปล่าช้าออกไป...”

และสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า “...ปัญหาที่พบคือการทำบัตรครั้งแรกของเด็ก 7 ขวบ เด็กไม่ทราบข้อมูลของตนเอง โดยมักจะหันไปถามพ่อแม่ หรือให้พ่อแม่เป็นคนตอบแทนตนเอง หรือเด็กบางคนบิดามารดาอ้างว่าเป็นคนสมมติสัน ไม่สามารถสื่อสารได้ แต่ไม่มีเอกสารหลักฐานที่แสดงว่าเป็นคนสมมติสัน ทำให้ไม่สามารถยืนยันได้ว่า ใช่เจ้าของรายการที่แท้จริงหรือไม่ ซึ่งเสี่ยงต่อการทุจริตสวมบัตรประจำตัวประชาชน...” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, 2569)

รวมถึงสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของเบญญาภา ชูศรี (2563) เรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชน : กรณีศึกษาสำนักบริการที่ 1 (วังไชยา) สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่พบคือ หน่วยงานมีจำนวนเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอในการให้บริการ การขอเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลของบุคคลอื่น โดยบุคคลที่ไม่มีอำนาจทางกฎหมาย การสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่กับประชาชน

3.ปัญหาด้านการรับรองตัวบุคคล พบว่า กรณีที่ผู้รับรองตัวบุคคลมิใช่บิดามารดา แต่เป็นบุคคลอื่น อาจส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของการให้คำรับรอง และเพิ่มความเสี่ยงต่อการทุจริตหรือการสวมบัตรประจำตัวประชาชน ส่งผลให้เจ้าหน้าที่จำเป็นต้องดำเนินการตรวจสอบเอกสารและข้อเท็จจริงอย่างเข้มงวดมากยิ่งขึ้น รวมถึงอาจต้องมีการสอบสวนเพิ่มเติมเพื่อยืนยันตัวบุคคล กระบวนการดังกล่าวก่อให้เกิดความยุ่งยากในการดำเนินงาน และอาจส่งผลให้ระยะเวลาในการจัดทำบัตรประจำตัวประชาชนยาวนานกว่าปกติ ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 (2569) ที่ว่า

“...ปัญหาการรับรองตัวเด็ก 7 ขวบ คือ บิดามารดาของเด็กไม่ได้มาด้วยตนเอง เนื่องจากไม่ได้อยู่กับบิดามารดา หรือญาติ และอีกกรณีหนึ่ง คือมีบิดาเป็นบุคคลสัญชาติไทย แต่มารดาเป็นบุคคลต่างด้าว เด็กได้สัญชาติไทยตามบิดา แต่มารดาอ้างว่าได้เลิกกับบิดาของเด็กไปแล้ว และไม่สามารถติดต่อบิดาของเด็กได้ ส่งผลต่อความน่าเชื่อถือในการให้การรับรอง เสี่ยงต่อการทุจริตสวมตัวทำบัตรประจำตัวประชาชน...”

และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐพล ทัดจำปา (2566) เรื่อง กระบวนการออกบัตรประจำตัวประชาชนของผู้มีสัญชาติไทย กรณีการขอมีบัตรประจำตัวประชาชนครั้งแรกของผู้มีอายุครบ 7 ปีบริบูรณ์ สำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร. โดยผลการศึกษาพบว่าปัญหาในด้านด้านผู้ให้การรับรอง

เพื่อการยืนยันตัวตนเพื่อทำบัตรประชาชนครั้งแรกของเด็กอายุ 7 ปี คือบิดามารดาไม่ได้มารับรองด้วยตนเอง ทำให้เกิดความเสี่ยงในการทุจริตได้

4.ปัญหาด้านกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำบัตรประจำตัวประชาชน พบว่าในปัจจุบันยังไม่สนับสนุนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เท่าที่ควร เช่นกรณีกำหนดให้สามารถทำบัตรประจำตัวประชาชนครั้งแรกได้ทุกสำนักทะเบียนทั่วประเทศ ทำให้ประชากรแฝงเข้ามาทำบัตรจำนวนมาก มีความเสี่ยงในการพิจารณาอนุญาตและกรณีที่กำหนดให้เด็กซึ่งมีอายุครบ 7 ปี สามารถยื่นคำขอมีบัตรประจำตัวประชาชนได้ด้วยตนเอง และกำหนดไม่ให้เรียกเก็บเอกสารเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่ระเบียบกำหนด ข้อจำกัดดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อความรอบคอบในการตรวจสอบข้อมูลประจำตัวบุคคล ทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการทุจริตหรือการสวมบัตรประจำตัวประชาชน ซึ่งอาจกระทบต่อประสิทธิภาพและความน่าเชื่อถือของกระบวนการจัดทำบัตรประจำตัวประชาชนโดยรวม ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 (2569) ที่ว่า

“...การที่กฎหมายกำหนดให้สามารถทำบัตรประจำตัวประชาชนได้ทุกสำนักทะเบียนทั่วประเทศ ทำให้ประชากรแฝงเข้ามาทำบัตรเป็นจำนวนมาก มากกว่าประชากรในพื้นที่ ซึ่งบางครั้งก็ยากต่อการพิสูจน์การเป็นเจ้าของรายการที่แท้จริง เนื่องจากเด็ก 7 ขวบ ไม่สามารถสื่อสารได้ดีเท่าที่ควร...”

และสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า “...การออกบัตรประชาชนครั้งแรกที่ไม่ตัดสิทธิเจ้าของรายการ (การให้สิทธิเด็กที่มีอายุ 7 ปีบริบูรณ์) ในการขอมีบัตรและห้ามมิให้เรียกเอกสารใดเพิ่มเติมนอกจากระเบียบที่กำหนดทำให้เป็นปัญหาในการดำเนินการ เนื่องจากต้องการเอกสารเพิ่มเติมในการพิจารณาอนุญาต เพราะเด็กบางคนไม่สามารถสื่อสารได้...” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, 2569)

และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนันทา ตูลุข่า (2550) เรื่อง ปัญหาและอุปสรรคของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทะเบียนในการป้องกันการทุจริตทางทะเบียนราษฎรและบัตรประจำตัวประชาชนในสำนักงานเขตกรุงเทพมหานคร ที่พบปัญหาและอุปสรรคในการป้องกันการทุจริตทางทะเบียนราษฎรและบัตรประจำตัวประชาชนคือกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการทะเบียนราษฎรและบัตรประจำตัวประชาชนควรมีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน

5.ปัญหาด้านเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน พบว่า เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานบางส่วนอาจขาดความรู้ ความเข้าใจ หรือทักษะด้านกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดทำบัตรประจำตัวประชาชน รวมถึงอาจเกิดความไม่รอบคอบในการปฏิบัติหน้าที่ ส่งผลให้เกิดความผิดพลาดในกระบวนการดำเนินงาน และลดประสิทธิภาพในการจัดทำบัตรประจำตัวประชาชน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของหน่วยงานภาครัฐ ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 (2569) ที่ว่า

“...เจ้าหน้าที่บางคนยังไม่รู้กฎหมายเกี่ยวกับการทำบัตรประชาชนเท่าที่ควร ทำให้การดำเนินการล่าช้า และอาจก่อให้เกิดความผิดพลาดในการพิจารณาอนุญาตได้...”

และยังสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของไอรดา จุลเกตุ. (2567) เรื่อง การบริการสู่ความเป็นเลิศของงานทะเบียนราษฎรและงานบัตรประจำตัวประชาชน กรณีศึกษาอำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี โดยผลการศึกษาพบว่าปัญหาคือบุคลากรไม่เพียงพอ ผู้ปฏิบัติงานในระดับท้องที่ขาดความเข้าใจในกฎระเบียบและขาดอุปกรณ์อำนวยความสะดวกและระบบดิจิทัล ซึ่งส่งผลกระทบต่อความรวดเร็วและประสิทธิภาพในการให้บริการประชาชน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางในแก้ไขปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะการออกบัตรประจำตัวประชาชนครั้งแรกของผู้มีสัญชาติไทย (ผู้มีอายุครบ 7 ปีบริบูรณ์) สำนักงานเขตบางแค ดังนี้

1.ด้านความรู้ความเข้าใจของประชาชน พบว่า ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบถึงสิทธิและกระบวนการในการขอมีบัตรประจำตัวประชาชนของผู้มีสัญชาติไทยที่มีอายุครบ 7 ปีบริบูรณ์ ผ่านช่องทางต่าง ๆ โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินการ เอกสารที่ต้องใช้ ผู้ให้การรับรองตัวบุคคลซึ่งควรเป็นบิดา มารดา เจ้าบ้าน หรือญาติที่เกี่ยวข้องกันทางสายเลือด รวมถึงระยะเวลาในการดำเนินการขอมีบัตรประจำตัวประชาชนครั้งแรก ทั้งนี้เพื่อช่วยลดความสับสนและความล่าช้าในกระบวนการให้บริการ ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 (2569) ที่ว่า

“...การขอมีบัตรประชาชนครั้งแรกของเด็ก 7 ขวบควรประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนเข้าใจถึงกระบวนการ ขั้นตอนต่าง ๆ โดยให้นำสูติบัตรตัวจริงมาแสดงและให้ผู้ที่มีารรับรองควรเป็นพ่อหรือแม่ ผู้ปกครองหรือเจ้าบ้านเท่านั้น ...”

2.ด้านการสื่อสารกับเด็ก (ผู้ขอมีบัตร) พบว่า เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานควรพัฒนาแนวทางหรือวิธีการสื่อสารกับเด็กที่มีอายุครบ 7 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป โดยเน้นการพูดคุยอย่างเป็นกันเองและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่เด็ก เพื่อเอื้อต่อการสื่อสารและการตอบข้อซักถามได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้บิดาหรือมารดา หรือผู้ปกครอง หรือเจ้าบ้าน นั่งอยู่ด้วยข้าง ๆ เพื่อให้เด็กเกิดความมั่นใจ แต่ไม่ต้องคอยตอบคำถามแทนเด็ก ซึ่งเจ้าหน้าที่จะสามารถสื่อสารกับเด็กได้โดยตรง ส่งเสริมให้เด็กสามารถแสดงตนและตอบข้อซักถามด้วยตนเอง มากยิ่งขึ้น ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6 (2569) ที่ว่า

“...เจ้าหน้าที่ควรพูดคุยกับเด็กด้วยน้ำเสียงเพราะ ๆ สร้างความเป็นกันเอง ให้เด็กรู้สึกสบายใจ มีความกล้าที่จะตอบข้อมูลของตนเองมากขึ้น และให้พ่อแม่ นั่งด้วยกันข้าง ๆ เพื่อให้เด็กรู้สึกมั่นใจ...”

และยังสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ เบญญฎา ซุศรี (2563) เรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชน : กรณีศึกษาสำนักบริการที่ 1 (วังไชยา) สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง ผลการศึกษาวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชน เจ้าหน้าที่ที่ให้บริการ ต้องมีทักษะในการสื่อสารที่ดี เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้รับบริการ ซึ่งเจ้าหน้าที่เองจะต้องสื่อสารด้วยความระมัดระวัง

3.ด้านการรับรองตัวบุคคล พบว่า ในกรณีที่บิดาหรือมารดาไม่สามารถมาแสดงตนต่อเจ้าหน้าที่ได้ด้วยเหตุประการใดก็ตาม ควรกำหนดให้บุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดทางสายเลือด เช่น ปู่ ย่า ตา หรือยาย หรือเจ้าบ้าน ทำหน้าที่เป็นผู้รับรองตัวบุคคล เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของการรับรอง ลดความกังวลในการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ และลดความเสี่ยงต่อการทุจริตหรือการสวมบัตรประจำตัวประชาชน ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 (2569) ที่ว่า

“...การทำบัตรครั้งแรก ควรให้นำพ่อ หรือแม่มาเท่านั้น เพื่อรับรองตัวบุคคล หรือกรณีไม่มีพ่อ หรือแม่ เจ้าหน้าที่ก็จะช่วยแก้ปัญหาโดยแนะนำให้นำปู่ ย่า ตา ยาย ญาติที่เกี่ยวข้องทางสายเลือด หรือเจ้าบ้าน มาเป็นผู้รับรองเพื่ออำนวยความสะดวกในการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ด้วย...”

4.ด้านกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำบัตรประจำตัวประชาชน พบว่า เห็นควรปรับแก้ไข ข้อกำหนดที่ให้ผู้รับบัตรประชาชนครั้งแรกได้ทุกสำนักทะเบียนทั่วประเทศ เป็นให้ทำบัตรครั้งแรกได้ตามทะเบียนบ้านที่ผู้ยื่นคำขอมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน เพื่อให้สามารถยืนยันตัวบุคคลได้ง่ายกว่าทำต่างสำนักทะเบียน ทำให้ลดความเสี่ยงในการทุจริตได้มาก และเห็นควรปรับแก้ไขข้อกำหนดของบุคคลสัญชาติไทย ที่เกิดที่ต่างประเทศที่ให้ผู้รับบัตรครั้งแรกต้องกลับมาทำที่ประเทศไทยเท่านั้น ควรแก้ไขให้สามารถทำที่สำนักทะเบียน

ต่างประเทศได้ เนื่องจากผู้ขอมีบัตร ได้เกิดและเติบโตที่ต่างประเทศ หากกลับมาทำที่ประเทศไทย บางครั้งจะเกินกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 (2569) ที่ว่า

“... ควรแก้ไขระเบียบให้บุคคลที่เกิดในต่างประเทศสามารถทำบัตรประชาชนครั้งแรกที่ต่างประเทศได้ เนื่องจากเกิดและโตที่นั่น การรับรองตัวบุคคลมีความน่าเชื่อถือ และไม่สร้างภาระให้กับประชาชน...”

และสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า “... ควรแก้ไขข้อกำหนดให้สามารถทำบัตรประชาชนครั้งแรกให้สามารถทำได้ที่บ้านที่ผู้ยื่นคำขอมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านเท่านั้น เพื่อช่วยลดความเสี่ยงในการทุจริตได้...” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, 2569)

5.ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน พบว่า ควรส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานศึกษากฎหมาย ระเบียบ และแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำบัตรประจำตัวประชาชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีความรู้ ความชำนาญ และสามารถตอบข้อซักถามหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างทันท่วงที ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 (2569) ที่ว่า

“... ควรให้เจ้าหน้าที่ให้ความสำคัญกับความรู้และความเข้าใจด้านกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องให้มากที่สุด เพื่อจะได้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและแก้ปัญหาได้อย่างทันท่วงที...”

และยังสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของนนทา ตูลข่า (2550) ปัญหาและอุปสรรคของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทะเบียนในการป้องกันการทุจริตทางทะเบียนราษฎรและบัตรประจำตัวประชาชนในสำนักงานเขต กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาวิจัยพบว่าข้อเสนอแนะในการป้องกันการทุจริตทางทะเบียนราษฎรและบัตรประจำตัวประชาชน ควรมีการปรับปรุงอัตรากำลังทั้งด้านปริมาณและคุณภาพให้เหมาะสมกับปริมาณงานของแต่ละสำนักงานเขต ตลอดจนมีการฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้แก่เจ้าหน้าที่ ผู้ปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน

รวมถึงสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของผกา มาศ พุคำ (2565) เรื่อง การปรับปรุงผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทะเบียน สำนักงานเขตบางกะปิ เรื่อง การปรับปรุงผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทะเบียน สำนักงานเขตบางกะปิ ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ข้อเสนอแนะในด้านเจ้าหน้าที่ ควรอบรมความรู้ในด้านทะเบียน แบบสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันในแต่ละกลุ่มงานเพื่อให้เกิด ความรู้ความชำนาญ สามารถปฏิบัติหน้าที่ทดแทนกันได้ เพื่อแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนที่มาติดต่อได้อย่างรวดเร็ว มีการอบรมเรื่องการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ให้กับเจ้าหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ

และสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของเบญญาภา ชูศรี (2563) เรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชน : กรณีศึกษาสำนักบริการที่ 1 (วังไชยา) สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง ผลการศึกษาวิจัยพบว่า แนวทางในการพัฒนาคุณภาพการให้บริการ ควรมีการเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการให้เพียงพอ ควรจัดอบรมเรื่องระเบียบ ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง สร้างความตระหนักรู้เรื่องการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล รับฟังข้อเสนอแนะความคิดเห็นในการให้บริการของประชาชน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ประการที่ 1 กระบวนการออกบัตรประจำตัวประชาชนครั้งแรกของผู้มีสัญชาติไทย (ผู้มีอายุครบ 7 ปีบริบูรณ์)

จากการศึกษาพบว่า การทำบัตรประจำตัวประชาชนขึ้นเป็นครั้งแรก ถือเป็นนโยบายสาธารณะที่เกิดขึ้นเพื่อบังคับบุคคลให้มีบัตรประจำตัวประชาชน โดยที่รัฐเลือกที่จะทำเพื่อใช้ยืนยันสถานภาพการเป็นคนไทยของตัวบุคคลตามกฎหมาย ด้วยวิธีการตามที่รัฐได้กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Dye (1984, p.1 อ้างถึงใน เฉลิมพล ศรีหงษ์, 2568, หน้า 3) ได้ให้ความความของคำว่านโยบายสาธารณะ นโยบายสาธารณะ เป็นสิ่งที่รัฐบาลตัดสินใจเลือกที่จะทำ หรือไม่ทำ ซึ่งสะท้อนว่าการไม่นำมาตรการบางอย่างไปใช้ก็ถือเป็นนโยบายได้เช่นกัน และสอดคล้องกับแนวคิดของ ทินพันธุ์ นาคะตะ (อ้างถึงใน สิทธิพันธ์ พุทธหุน, 2568, หน้า 144) กล่าวว่า นโยบายสาธารณะ หมายถึง แนวทางหรือโครงการที่สำคัญๆ ซึ่งรัฐบาลจะต้องจัดให้มีขึ้นด้วยการกำหนดเป้าหมายและวิธีปฏิบัติเพื่อให้บรรลุสิ่งที่ต้องการ การที่จะบังคับใช้กฎหมายพระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย สอดคล้องกับแนวคิดของ Van Meter and Van Horn (อ้างถึงใน วิธนา พิงวิวัฒน์นิกุล, 2568, หน้า 85) มองว่า ความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ได้แก่ 1. มาตรฐานของนโยบาย ต้องมีความชัดเจนของวัตถุประสงค์ 2. ทรัพยากรของนโยบาย ได้แก่ งบประมาณ บุคลากร เครื่องมือ และวัสดุอุปกรณ์ 3. การสื่อสารนโยบาย โดยถ่ายทอดข้อมูลจากผู้กำหนดสู่ผู้ปฏิบัติ 4. การบังคับใช้กฎหมาย 5. คุณลักษณะของหน่วยงานผู้ปฏิบัติ 6. ปัจจัยทางการเมือง หมายถึง การสนับสนุนจากผู้บริหารและกลุ่มต่าง ๆ 7. ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ เช่น ค่านิยม วัฒนธรรม สภาพเศรษฐกิจ 8. ทศนคติของผู้ปฏิบัติ ได้แก่ ความเข้าใจ ความเชื่อ และความเต็มใจในการทำงาน ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ก่อให้เกิดการขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จ สำหรับกระบวนการออกบัตรประจำตัวประชาชนของสำนักงานเขตบางแค กรุงเทพมหานคร ได้ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด โดยสำนักงานเขตมีหน้าที่รับคำขอและจัดทำบัตรประจำตัวประชาชนให้แก่ประชาชนที่มีคุณสมบัติตามกฎหมาย ทั้งนี้ การดำเนินการดังกล่าวสอดคล้องกับกฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในพระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2526 ฉบับที่ 18 (พ.ศ. 2542) ซึ่งกำหนดให้ผู้ขอมีบัตรต้องยื่นคำขอพร้อมหลักฐานประกอบต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามระเบียบที่อธิบดีกรมการปกครองกำหนด ณ ที่ว่าการอำเภอ กิ่งอำเภอ หรือสำนักงานเขต (กระทรวงมหาดไทย, 2561, หน้า 24) คำว่า “พนักงานเจ้าหน้าที่” ตามพระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2526 หมายถึง บุคคลซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากกระทรวงมหาดไทยให้ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายดังกล่าว โดยคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 1497/2561 เรื่อง แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ อาศัยอำนาจตามมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2526 ได้กำหนดให้ผู้อำเภอเขต ผู้ช่วยผู้อำเภอเขต หัวหน้าฝ่ายทะเบียน และเจ้าพนักงานปกครองที่ปฏิบัติหน้าที่ในฝ่ายทะเบียน เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่เฉพาะในเขตพื้นที่รับผิดชอบนั้น (กระทรวงมหาดไทย, 2561, หน้า 47-48) สำหรับกระบวนการออกบัตรประจำตัวประชาชนครั้งแรกของผู้มีสัญชาติไทย (ผู้มีอายุครบ 7 ปีบริบูรณ์) สำนักงานเขตบางแค เป็นการทำตามกรอบกฎหมาย ระเบียบกฎกระทรวง คำสั่ง และหนังสือเวียนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน ไม่ได้เป็นกระบวนการที่แต่ละสำนักงานเขตกำหนดขึ้นมาเองแต่อย่างใด โดยมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2526 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม กำหนดให้ผู้มีสัญชาติไทยซึ่งมีอายุตั้งแต่ 7 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่เกิน 70 ปีบริบูรณ์ และมีชื่อในทะเบียนบ้าน ต้องมีบัตรประจำตัวประชาชน และต้องยื่นคำขอภายใน 60 วันนับแต่วันที่มีอายุครบ 7 ปีบริบูรณ์ ตามมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2526

และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (พระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2526, 2526) รวมทั้งระเบียบกรมการปกครองว่าด้วยการจัดทำบัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2554 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ที่ระบุถึงกระบวนการกรอวิธีการดำเนินการขอมีบัตรประชาชน ที่ระบุกระบวนการในการขอมีบัตร ประจำตัวประชาชนไว้อย่างละเอียด ซึ่งสามารถแบ่งการดำเนินการได้ 5 กระบวนการ ดังนี้ 1. ตรวจสอบเอกสารหลักฐาน 2. จัดทำคำร้องขอมีบัตร (บป. 1) 3. พิจารณานุญาต/ไม่อนุญาต ให้ทำบัตร 4. แสนเอกสาร/ พิมพ์บัตรประชาชน 5. จัดเก็บลายนิ้วมือ/ ตรวจสอบความสมบูรณ์ของบัตร โดยกระบวนการข้างต้นเป็นกระบวนการที่ดำเนินการตามแนวทาง ขั้นตอน ที่ระเบียบกรมการปกครองว่าด้วยการจัดทำบัตรประจำตัวประชาชนกำหนดไว้อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับบทความวิชาการของ นัฐพงษ์ จตุรชาติสุคนธ์ (2565, หน้า 144) เรื่อง กระบวนการให้บริการประชาชนด้านการทะเบียนราษฎรและบัตรประจำตัวจากภาครัฐ ที่ระบุว่า ปัจจุบันการรับบริการใช้เวลาสั้นลงเนื่องจาก ขั้นตอนต่าง ๆ ทำได้รวดเร็วและสะดวกขึ้นทำให้ใช้เวลาน้อย ระบบที่มีความคล่องตัวมากขึ้น เป็นระบบเป็นขั้นตอนมากขึ้น มีกระบวนการทำงานที่ชัดเจนตามคู่มือและสามารถทำเสร็จสิ้นกระบวนการได้ในจุด ๆ เดียว

ประการที่ 2 จากข้อค้นพบปัญหาอุปสรรคการออกบัตรประจำตัวประชาชนครั้งแรกของผู้มีสัญชาติไทย (ผู้มีอายุครบ 7 ปีบริบูรณ์)

จากการศึกษาพบปัญหาและอุปสรรค ดังนี้

1.ปัญหาด้านความรู้ความเข้าใจของประชาชน เกี่ยวกับกฎหมายและระเบียบในการขอมีบัตรประจำตัวประชาชนของประชาชน อาจทำให้เกิดความผิดพลาดในการจัดทำบัตรประจำตัวประชาชนได้ และส่งผลให้ระยะเวลาดำเนินการมากขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของณัฐพล ทัดจำปา (2566) เรื่อง กระบวนการออกบัตรประจำตัวประชาชนของผู้มีสัญชาติไทย กรณีการขอมีบัตรประจำตัวประชาชนครั้งแรกของผู้มีอายุครบ 7 ปีบริบูรณ์ ศึกษาเฉพาะกรณีเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย พบว่าปัญหาอุปสรรคในด้านความรู้ความเข้าใจของประชาชน ผู้ปกครองของเด็ก ไม่เตรียมเอกสารมายืนยันข้อมูลกับเจ้าหน้าที่ทะเบียน เนื่องจากให้เหตุผลว่า ไม่ทราบมาก่อนว่าต้องใช้ ทำให้เกิดความล่าช้า

2.ปัญหาด้านการสื่อสารกับเด็ก (ผู้ขอมีบัตร) คือประชาชนที่มีอายุ 7 ปี ซึ่งเด็กในช่วงอายุดังกล่าว บางรายยังไม่สามารถสื่อสารได้เข้าใจมากเท่าที่ควร ส่งผลกระทบต่อกระบวนการในการออกบัตรประจำตัวประชาชน รวมถึงอาจเกิดความเสี่ยงต่อการให้ข้อมูลเท็จจากผู้เด็กมาทำบัตรและเสี่ยงต่อการเกิดการทุจริตสวมบัตรได้ สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของณัฐพล ทัดจำปา (2566) เรื่อง กระบวนการออกบัตรประจำตัวประชาชนของผู้มีสัญชาติไทย กรณีการขอมีบัตรประจำตัวประชาชนครั้งแรกของผู้มีอายุครบ 7 ปีบริบูรณ์ ศึกษาเฉพาะกรณีเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย พบว่า เด็ก 7 ขวบบางรายยังไม่สามารถสื่อสารได้เข้าใจมากเท่าที่ควร อาจทำให้มีระยะเวลาในการดำเนินการเพิ่มมากขึ้น

3.ปัญหาด้านการรับรองตัวบุคคล ในบางกรณีที่ผู้รับรองไม่ใช่พ่อหรือแม่ แต่เป็นบุคคลอื่น อาจส่งผลต่อความน่าเชื่อถือในการให้คำรับรอง หรืออาจเสี่ยงต่อการเกิดการทุจริตสวมบัตรได้ ทำให้การดำเนินการจะต้องมีความรัดกุม ละเอียดรอบคอบในการตรวจสอบเอกสาร ตรวจสอบความเชื่อมโยงระหว่างเด็ก 7 ขวบ กับผู้ที่ยืนยันรับรองว่ามีความเกี่ยวข้องกันอย่างไร และสอบสวนมากยิ่งขึ้นเป็นความยุ่งยากในการดำเนินการออกบัตรประจำตัวประชาชนและอาจส่งผลกระทบต่อระยะเวลาที่ต้องดำเนินการนานกว่าปกติ สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของหฤทัยชนก คำใส (2567) เรื่อง กว่าจะได้มาซึ่งบัตรชนกลุ่มน้อยในประเทศไทยประสบการณ์ของชาวไทยใหญ่ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่าประชากรไทยใหญ่ต้องต่อรอง จ่ายเงินให้กับผู้ใหญ่บ้านเพื่อให้ได้มาซึ่งลายเซ็น การรับรองการเข้ามาอยู่อาศัยในประเทศไทย เพื่อความน่าเชื่อถือ อันเป็นเงื่อนไขสำคัญในการยื่นพิจารณาสำรวจบุคคลไม่มีสถานะทางทะเบียน

4. ปัญหาด้านกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำบัตรประจำตัวประชาชน ที่ไม่สนับสนุนการปฏิบัติงานเท่าที่ควร อาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการจัดทำบัตรประจำตัวประชาชนได้ หรือเกิดการทุจริตสวมบัตรได้ สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของเกียรติศักดิ์ เพชรพิมานสมุท (2562) เรื่อง ตำรวจกับอาชญากรรมข้ามชาติ: ข้อเสนอเพื่อปรับปรุงมาตรการของตำรวจในการจัดการกับปัญหาการสวมบัตรประชาชนและผู้เข้าเมืองผิดกฎหมายในประเทศไทย พบว่าปัญหาการสวมบัตรประชาชนและการเข้าเมืองผิดกฎหมายมีลักษณะเป็นขบวนการที่ซับซ้อน เชื่อมโยงกับกลุ่มอาชญากรรมข้ามชาติและธุรกิจผิดกฎหมาย โดยใช้ช่องว่างของกฎหมาย กระบวนการทางทะเบียน และการทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐบางส่วนเป็นเครื่องมือสำคัญ

5. ปัญหาด้านเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่บางส่วนยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และทักษะด้านกฎหมายระเบียบ และแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดทำบัตรประจำตัวประชาชนอย่างละเอียดและถี่ถ้วน รวมถึงอาจเกิดความไม่รอบคอบในการปฏิบัติหน้าที่ในบางกรณี ส่งผลให้เกิดความผิดพลาดในกระบวนการดำเนินงาน หรือกระทบต่อประสิทธิภาพในการจัดทำบัตรประจำตัวประชาชน นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่อาจไม่สามารถตอบข้อซักถามของประชาชน หรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างทันท่วงที สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของจักรกฤษณ์ ชมเชย (2567) เรื่อง บทบาทของเจ้าพนักงานปกครองในการปฏิบัติงานด้านทะเบียนพินัยกรรม: กรณีศึกษาเจ้าพนักงานปกครอง สังกัดสำนักงานเขต กลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าการปฏิบัติงานด้านทะเบียนพินัยกรรมประสบปัญหาหลัก ได้แก่ การขาดบุคลากรที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

ประการที่ 3 แนวทางในแก้ไขปัญหาลุप्तรรคและข้อเสนอแนะการออกบัตรประจำตัวประชาชนครั้งแรกของผู้มีสัญชาติไทย (ผู้มีอายุครบ 7 ปีบริบูรณ์)

ผลการศึกษาพบ แนวทางในแก้ไขปัญหาลุप्तรรคและข้อเสนอแนะดังนี้

1. ด้านความรู้ความเข้าใจของประชาชน ในกฎหมายและระเบียบในการขอมีบัตรประจำตัวประชาชนของประชาชน ควรให้ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบถึงการขอมีบัตรประจำตัวประชาชนของผู้มีสัญชาติไทยที่มีอายุครบ 7 ปีบริบูรณ์ ให้ทราบถึงวิธีการ กระบวนการจัดทำบัตรประจำตัวประชาชนได้อย่างเข้าใจ รวมถึงจะต้องมีการประชาสัมพันธ์ถึงความจำเป็นในการมีบัตรประจำตัวประชาชน การเก็บรักษา การป้องกันการสูญหายเนื่องด้วยบัตรประชาชนเป็นเอกสารสำคัญที่มีความสำคัญเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล

2. ด้านการสื่อสารกับเด็ก (ผู้ขอมีบัตร) เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานควรพัฒนาแนวทางและวิธีการสื่อสารที่เหมาะสมกับเด็ก โดยเน้นการพูดคุยอย่างเป็นกันเอง การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย และการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่เด็ก เพื่อส่งเสริมให้เกิดการสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่กับเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยให้เด็กสามารถตอบข้อซักถามได้ดีมากยิ่งขึ้นนอกจากนี้ควรเปิดโอกาสให้บิดาหรือมารดาอยู่ร่วมในกระบวนการสื่อสารกับเด็ก เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจ ทำให้เด็กสามารถแสดงตนและตอบข้อซักถามด้วยตนเองได้มากขึ้น อันจะช่วยลดความตึงเครียดในกระบวนการดำเนินงาน และเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดทำบัตรประจำตัวประชาชนโดยรวม

3. ด้านการรับรองตัวบุคคล การรับรองตัวบุคคลในกระบวนการขอมีบัตรประจำตัวประชาชนครั้งแรก ควรกำหนดให้บิดา มารดา หรือบุคคลในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด รวมถึงเจ้าบ้าน ทำหน้าที่เป็นพยานรับรอง เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของการรับรอง สร้างความมั่นใจให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้พิจารณา และลดความเสี่ยงต่อการทุจริตหรือการสวมบัตรประจำตัวประชาชน

3.4 ด้านกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำบัตรประจำตัวประชาชน เห็นควรปรับแก้ไขข้อกำหนดที่ให้ผู้ยื่นคำขอมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน เพื่อให้สามารถยืนยันตัวตนบุคคลได้ง่ายกว่าทำต่างสำนักทะเบียนทะเบียนบ้านที่ผู้ยื่นคำขอมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน เพื่อให้สามารถยืนยันตัวตนบุคคลได้ง่ายกว่าทำต่างสำนักทะเบียน เนื่องจากเป็นคนในพื้นที่สำนักทะเบียนนั้น ทำให้ลดความเสี่ยงในการทุจริตได้มาก และเห็นควรปรับแก้ไข

ข้อกำหนดของบุคคลสัญชาติไทยที่เกิดที่ต่างประเทศที่ให้บัตรครั้งแรกต้องกลับมาทำที่ประเทศไทยเท่านั้น ควรแก้ไขให้สามารถทำที่สำนักทะเบียนต่างประเทศได้ เพราะเป็นการสร้างภาระให้คนไทยที่เกิดในต่างประเทศ เพราะหากต้องการได้บัตรประจำตัวประชาชนต้องการมาทำที่ประเทศไทยเท่านั้น ซึ่งบางครั้งจะเกินกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้

5.ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน เห็นควรส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ศึกษากฎหมาย ระเบียบ และแนวปฏิบัติ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำบัตรประจำตัวประชาชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ และความชำนาญ ในการปฏิบัติงาน สามารถตอบข้อซักถามของประชาชน และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้องและทันท่วงที นอกจากนี้ ควรเน้นย้ำให้เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการปฏิบัติงานด้วยหลักความเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ และให้บริการแก่ประชาชนอย่างเท่าเทียม โดยไม่คำนึงถึงฐานะทางสังคมหรือถิ่นที่อยู่ รวมถึงประชาชนที่มีทะเบียนบ้าน อยู่นอกเขตพื้นที่รับผิดชอบ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัย มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ควรให้ความสำคัญกับกระบวนการตรวจสอบเอกสารหลักฐานในกรณีการขอมีบัตรประจำตัวประชาชนครั้งแรกอย่างรัดกุม รอบคอบ และละเอียดถี่ถ้วนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากบัตรประจำตัวประชาชนครั้งแรก เป็นจุดเริ่มต้นที่มีความสำคัญต่อความถูกต้องของข้อมูลประจำตัวบุคคล หากเกิดการทุจริตหรือการสวมตัว ทำบัตรประจำตัวประชาชน ย่อมส่งผลกระทบต่อรัฐทั้งในด้านความมั่นคง งบประมาณและการจัดสรรสวัสดิการต่าง ๆ ให้แก่บุคคลที่ไม่มีสิทธิโดยชอบตามกฎหมาย นอกจากนี้ เห็นควรพิจารณาปรับปรุงระเบียบกรมการปกครอง ว่าด้วยการจัดทำบัตรประจำตัวประชาชนให้มีขั้นตอนการดำเนินงานที่รัดกุมและรอบคอบมากยิ่งขึ้น โดยคำนึงถึงการสร้างสมดุลระหว่างการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนกับความสามารถของเจ้าหน้าที่ผู้พิจารณาอนุญาตและผู้เกี่ยวข้องในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เพื่อให้การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นไปอย่างเรียบร้อย ลดความเสี่ยงต่อการทุจริต และรักษาความน่าเชื่อถือของระบบทะเบียนและบัตรประจำตัวประชาชนโดยรวม

2. ควรมีการจัดอบรมทบทวนข้อกฎหมาย ระเบียบ กฎกระทรวง ตลอดจนหนังสือสั่งการที่เกี่ยวข้อง กับงานฝ่ายทะเบียนของกรุงเทพมหานครให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อปรับปรุงองค์ความรู้ ให้เป็นปัจจุบันและเสริมสร้างศักยภาพของเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการด้านบัตรประจำตัวประชาชนให้มีความรู้ ความเข้าใจ และความชำนาญในการปฏิบัติงานอย่างถูกต้องตามกรอบกฎหมายที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ การพัฒนาศักยภาพ ดังกล่าวจะช่วยให้เจ้าหน้าที่สามารถให้บริการประชาชนได้อย่างมีอาชีพ มีความมั่นใจในการตอบข้อซักถาม และสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นในกระบวนการขอมีบัตรประจำตัวประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงมหาดไทย, กรมการปกครอง. (2561). *คู่มือปฏิบัติงานบัตรประจำตัวประชาชน 2561*.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อาสาสมัครชาติดินแดน

เกียรติศักดิ์ เพชรพิมานสมุทร. (2562). *ตำรวจกับอาชญากรรมข้ามชาติ: ข้อเสนอเพื่อปรับปรุงมาตรการของ ตำรวจในการจัดการกับปัญหาการสวมบัตรประชาชนและผู้เข้าเมืองผิดกฎหมายในประเทศไทย*.

สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- จักรกฤษณ์ ชมเชย. (2567). บทบาทของเจ้าพนักงานปกครองในการปฏิบัติงานด้านทะเบียนพินัยกรรม: กรณีศึกษาเจ้าพนักงานปกครองสังกัดสำนักงานเขต กลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เฉลิมพล ศรีหงษ์. (2568). เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการกำหนดและการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.
- นันทา ตูลขำ. (2550). ปัญหาและอุปสรรคของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทะเบียนในการป้องกันการทุจริตทางทะเบียนราษฎรและบัตรประจำตัวประชาชนในสำนักงานเขตกรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นัฐพงษ์ จตุรชาติสุคนธ์ (2565) กระบวนการให้บริการประชาชนด้านการทะเบียนราษฎรและบัตรประจำตัวจากภาครัฐ. กฎหมายและนโยบายสาธารณสุข ปีที่ 8 ฉบับที่ 1, 131-146.
- ณัฐพล ทัดจำปา. (2566). กระบวนการออกบัตรประจำตัวประชาชนของผู้มีสัญชาติไทย กรณีการขอมีบัตรประจำตัวประชาชนครั้งแรกของผู้มีอายุครบ 7 ปีบริบูรณ์ สำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เบญญาภา ชูศรี. (2563). แนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชน : กรณีศึกษาสำนักบริการที่ 1 (วังไชยา) สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ผกามาศ พู่คำ. (2565). การปรับปรุงผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทะเบียน สำนักงานเขตบางกะปิ. การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2526. (2526, 20 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา, 100(62), 1-9
- พระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2554. (2554, 11 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา, 128(34ก), 64-70
- วีณา พิงวิวัฒน์นิกุล. (2568). เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการกำหนดและการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.
- สิทธิพันธ์ พุทธหุณ. (2568). เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการกำหนดและการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.
- หฤทัยชนก คำใส. (2567). กว่าจะได้มาซึ่งบัตรชนกลุ่มน้อยในประเทศไทยประสบการณ์ของชาวไทยใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ 2, 7(3), 1-17.
- ไอรดา จุลเกตุ. (2567). การบริการสู่ความเป็นเลิศของงานทะเบียนราษฎรและงานบัตรประจำตัวประชาชน กรณีศึกษาอำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี. การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

- ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1. (2569). สัมภาษณ์ส่วนบุคคล. มกราคม, 6.
- ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2. (2569). สัมภาษณ์ส่วนบุคคล. มกราคม, 6.
- ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3. (2569). สัมภาษณ์ส่วนบุคคล. มกราคม, 6.
- ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4. (2569). สัมภาษณ์ส่วนบุคคล. มกราคม, 6.
- ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5. (2569). สัมภาษณ์ส่วนบุคคล. มกราคม, 6.
- ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6. (2569). สัมภาษณ์ส่วนบุคคล. มกราคม, 6.